УДК 81’25:811.111’42

ВАСИЛЕНКО Ольга *– кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри практики англійської мови, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, Луцьк, 43025, Україна (olyavnu@ukr.net)*

ORCID: https://orcid.org/0000-0002-8341-350X

КОСТЮК Леся *– магістр факультету іноземної філології, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, Луцьк, 43025, Україна (lesya.kostuk@gmail.com)*

ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3220-7797

DOI: https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.6

Бібліографічний опис статті: Василенко, О., Костюк, Л. (2021). Відтворення категорії емотивності у перекладі твору Е. Бронте «Буремний перевал» на фонетико-графічному рівні. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 47,* 45–50. doi: https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.6

ВІДТВОРЕННЯ КАТЕГОРІЇ ЕМОТИВНОСТІ В ПЕРЕКЛАДІ ТВОРУ Е. БРОНТЕ «БУРЕМНИЙ ПЕРЕВАЛ» НА ФОНЕТИКО-ГРАФІЧНОМУ РІВНІ

Анотація. *Стаття присвячена дослідженню категорії емотивності на фонетико-графічному рівні твору Емілії Бронте «Буремний перевал» в україномовному перекладі. Мета статті – проаналізувати проблеми відтворення категорії емотивності на фонетико-графічному рівні під час перекладу англійського варіанта українським на прикладі твору англійської письменниці Е. Бронте «Буремний перевал», перекладеного О. Андріяш. У статті застосовано комплексну методику: методи аналізу, синтезу, зіставного аналізу. Наукова новизна роботи полягає в детальному аналізі фонетичного та графічного планів україномовного перекладу твору. Тема актуальна, з огляду на те що сьогодні бракує українських перекладів англійських творів. Особливістю роботи перекладача є його майстерність відображати в перекладі творів не лише семантики емотивів, а й манери, стиль автора оригіналу, його внутрішній світ. Установлено, що в перекладі використано комплекс фонетичних, графічних, лексичних, синтаксичних прийомів передачі емотивності. Фонетико-графічний рівень характеризують особливості інтонації, темпу, логічного наголосу, знаків пунктуації (знак оклику, тире, три крапки тощо). Ідіостиль автора простежуваний і на фонетичному рівні, і на графічному, тобто виявляє себе як у звучанні тексту, так і в його графічному оформленні. У перекладі твору «Буремний перевал» виявлено такі фонетико-графічні ознаки емотивності: розділові знаки, знаки оклику, алітерацію, зміну графічних символів, капіталізацію. У перекладі, здійсненому О. Андріяш, виявлено заміну капіталізації, алітерації семантичними засобами та часткове фонетичне відтворення оригіналу (неповна алітерація). Такі заміни потребують детального аналізу, оскільки кожен перекладацький прийом демонструє різний ступінь емотивності. Для перекладача важливо максимально відтворити оригінальність твору, застосовуючи відповідні перекладацькі прийоми.*

Ключові слова: *ідіостиль автора, емотивність, алітерація, мовна економія.*

VASYLENKO Olha *– Doctor of Philosophy, Assistant Professor, Assistant Professor at the Conversational English Department, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13, Volia Avenue, Lutsk, 43025, Ukraine (olyavnu@ukr.net)*

ORCID: https://orcid.org/0000-0002-8341-350X

KOSTIUK Lesia *– Master Student at the Faculty of Foreign Philology, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13, Volia Avenue, Lutsk, 43025, Ukraine (lesya.kostuk@gmail.com)*

ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3220-7797

DOI: https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.6

© Василенко Ольга, Костюк Леся, 2021

To cite this article: Vasylenko, O., Kostiuk, L. (2021). Vidtvorennia katehorii emotyvnosti u perekladi tvoru E. Bronte "Buremnyi Pereval" na fonetyko-hrafichnomu rivni [The expression of the category of emotions on the phonetic and graphic level in the translation of Emily Brontë`s "Wuthering Heights"]. *Problemy humanitarnych nauk: zbirnyk naukovych prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriia "Filolohiia" – Problems of Humanities. "Philology" Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 47,* 45–50*. doi:* https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.6 [in Ukrainian].

THE EXPRESSION OF THE CATEGORY OF EMOTIONALITY ON THE PHONETIC AND GRAPHIC LEVELS IN THE TRANSLATION OF EMILY BRONTË'S "WUTHERING HEIGHTS"

Summary. *The article is devoted to the study of the category of emotionality at the phonetic and graphic levels of Emily Brontë's work "Wuthering Heights" in Ukrainian translation. The purpose of the article is to analyse the problems of the reproduction of the category of emotionality at the phonetic–graphic level when translating the English version into Ukrainian on the example of the work of the English writer E. Bronte "Wuthering Heights", translated by O. Andriyash. The article uses a comprehensive methodology: analysis, synthesis, comparative analysis. The scientific novelty of the work lies in a detailed analysis of the phonetic and graphic sides of the Ukrainian translation of the work. The topic is relevant given that there are currently an insufficient number of Ukrainian translations of English works. The peculiarity of the translator's work is his skill to reflect in the translation of works not only the semantics of emotives, but also the style of the author of the original, his inner world. It is stated that the complex of phonetic, graphic, lexical, syntactic and other techniques are used in the transmission of emotions. Phonetic and graphic levels are characterized by features of intonation, tempo, logical emphasis, punctuation marks (exclamation mark, dash, three dots, etc.). The author's idiosyncrasy becomes noticeable already at the phonetic level. It is manifested both in the sound of the text and in its graphic design. Analysis of the translation of the work "Wuthering Heights" is characterised by the following phonetic and graphic features of emotionality: punctuation, exclamation marks, alliteration, change of graphic symbols, capitalization.*

The analysis of the Ukrainian translation of the work "Wuthering Heights" by O. Andriyash showed that there are substitutions of capitalization, alliteration by semantic means, or partial phonetic reproduction of the original (incomplete alliteration). Such substitutions require detailed analysis, as each translation technique demonstrates a different degree of emotionality. It is important for the translator to reproduce the originality of the work as much as possible, using appropriate translation techniques.

Key words: *author's idiostyle, emotionality, alliteration, language economy.*

Постановка проблеми. Антропоцентрична парадигма є панівною в сучасному мовознавстві. Відповідно до її основ, мова перебуває в тісному зв'язку з людиною – носієм цієї мови. У процесі комунікації важливу роль відіграють чинники, пов'язані з цілеспрямованою діяльністю суб'єкта діяльності. Серед них чільне місце посідає емоційна сфера людини, яка є стимулом для вербалізації почуттів. Домінування антропоцентричної парадигми ознаменувало становлення нової галузі лінгвістики – емотиології. Мовні засоби вираження емоцій – головний об'єкт досліджень цієї молодої науки. У зв'язку з цим постала необхідність не лише детальнішого вивчення категорії емотивності, а й особливості її представлення під час перекладу особливо на фонетико-графічному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд праць, присвячених проблемі відтворення емотивності лексичними засобами рідної мови, свідчить про те, що експресивність та емоційність є незмінними атрибутами художнього стилю. Крім того, саме в художньому мовленні закладені всі підстави для розкриття емотивної та естетичної функцій мови. Науковці декларують різні лінгвістичні підходи до визначення поняття емотивності. В. Телія (1991) визначає емотивність як сукупність мовних засобів, що характеризують текст у лінгвістичному аспекті. Саме вони забезпечують створення емоційного ефекту. В. Шаховський (2014) розглядає емотивність як семантичну властивість мови, яка за допомогою системи своїх засобів виражає емоції, що є фактом психіки. Більш комплек-

сний підхід до вирішення проблеми демонструє О. Філімонова (2007): емотивність, на її думку, – це категорія з багатьма статусами, яка виявляє своє категорійне значення на різних рівнях мовної системи.

Зарубіжна лінгвістика теж дотримується думки, що емоції та мова – нероздільні феномени (Barrett, 2006), хоч немало дослідників уважає, що емоції є психічним явищем, майже не співвідносним із лінгвістикою та процесом концептуалізації (Shariff,&Tracy, 2011). На противагу їм, А. Вежбицька (2008) стверджує, що основним ключем до розуміння емоцій є мова. Розходження між вітчизняною та зарубіжною інтерпретацією природи емоцій призводить до розбіжностей передачі в перекладному тексті емотивно маркованих фонетико-графічних явищ. Це переконує в тому, що питанню відтворення категорії емотивності на фонетико-графічному рівні має бути приділено більше уваги. Перекладацькі рішення повинні базуватися на обґрунтованих стратегіях, зокрема, і стосовно найнижчого мовного рівня. Сучасному перекладознавству бракує теоретичних знань у цій царині; цим умотивовуємо актуальність нашої розвідки.

Мета статті – проаналізувати способи відтворення категорії емотивності на фонетико-графічному рівні під час перекладу англійського тексту українською мовою на прикладі твору англійської письменниці Е. Бронте «Буремний перевал», перекладеного О. Андріяш.

Для досягнення поставленої мети ми поставили такі завдання:

1) виявити особливості роботи перекладача під час перекладу іншомовних творів;

2) проаналізувати ідіостиль Емілії Бронте на фонетико-графічному рівні;

3) за допомогою зіставного аналізу англійського й українського варіантів твору «Буремний перевал» простежити перекладацькі прийоми О. Андріяш, застосовані для передачі алітерації, капіталізації та інших засобів вираження емотивності на фонетико-графічному рівні.

Виклад матеріалу. Творчість англійських письменниць XIX століття сестер Бронте є культурно-художнім явищем світового рівня. Їхня літературна спадщина подарувала багатий матеріал для вивчення культури Вікторіанської доби, насичений емотивами. Крім того, явище диглосії, тобто контрастування стандартної англійської мови з йоркширським діалектом, підсилює колоритність їхніх творів (Belmerabet, 2021).

У людському житті емоції відіграють важливу роль. Особистість формує думку з приводу кожної речі й кожної події, з якими має справу. Ці думки викликають певні емоції (Caffi, 1994). У творі «Буремний перевал» спостерігаємо багатозначність сприйняття героями твору один одного. Ментальні процеси їхньої свідомості віддзеркалює їхнє мовлення, що має також експресивне забарвлення (Ebert, 2020). Очевидно, що завданням перекладача є не тільки передати потрібну емоцію, а й правильно зрозуміти задум автора. Ще одним доказом насиченості твору емотивами є мовлення Катрини, схоже на потік свідомості. Це зумовлено її психологічним станом (Peter, 2019). У художньому перекладі важливо враховувати етнокультурні та прагматичні аспекти мови автора. Урахування позамовних факторів покращує комунікативний зв'язок між автором, перекладачем і читачем. Окрім того, в оригінальному тексті відображаються манера, стиль письменника, його ставлення до подій і героїв твору. Це найкраще видно в епізодах, що стосуються внутрішнього світу людини.

Читач, який не володіє мовою оригіналу, має іншу ментальність, мовний досвід і часто значно менші базові знання стосовно теми твору чи тих суспільно-політичних подій, у рамках яких відбувається дія. Виходить, що завданням перекладу є не лише передача сюжету твору, а й ознайомлення читача з історичними періодами, їх основними подіями. Саме тому переклади того самого видання можуть істотно відрізнятися один від одного через відмінності в застосуванні тактик перекладу та загальному розумінні комунікаційної мети автора, особливо в уживанні емотивної лексики.

Емотивність властива всім мовним рівням: фонетичному, морфологічному, лексичному й синтаксичному. Кожен із них має свою систему засобів вираження. Найнижчим рівнем є фонетичний. Звукам не властиве семантичне наповнення, проте вони мають здатність створювати додаткове емоційне забарвлення

й нести додатковий зміст. Найкраще ця здатність проявляється в таких художніх засобах, як алітерація чи асонанс. Фонетико-графічний рівень характеризується особливостями інтонації, темпу, логічним наголосом, знаками пунктуації (знак оклику, тире, три крапки тощо).

Ідіостиль автора проявляється у звучанні тексту, а також його графічному оформленні. Для досягнення максимального впливу художнього твору на реципієнта текст повинен сприйматися не лише засобами зору, а й слуху, тобто за допомогою інтонації, відображеної на письмі розділовими знаками (Ткаченко, 2003). Вираження емоцій у творі Е. Бронте «Буремний перевал» на фонетико-графічному рівні розпочинається саме з розділових знаків, які створюють емотивне навантаження.

Наведений нижче приклад демонструє спробу перекладачки створити ідентичний до оригіналу комунікативний ефект, удаючись до мовної економії та уникаючи тавтології:

You must come home directly. You're to nurse it, Nelly: to feed it with sugar and milk, and take care of it day and night (Brontë, 38). – *Тож, Неллі, іди прямо додому. Ти будеш няньчити його, і годувати молочною сумішшю, і глядіти за ним денно і нощно!* (Андріяш, 39).

У реченні оригінального тексту відсутній знак оклику, натомість у перекладі О. Андріяш він є. Це можна пояснити тим, що перекладачка намагалася досягнути того ж тону у висловленні, опустивши звертання й додавши натомість знак оклику.

Звуки мовлення позбавлені семантичного наповнення. Однак така мінімальна одиниця, як звук, включаючись у художньо організоване мовлення, створює додаткову естетичну інформацію висловлень і додатковий зміст (Кузенко, 2000, с. 77). Це можна простежити на прикладі стилістичного прийому алітерації:

I meditated this plan just to have one glimpse of your face, a stare of surprise, perhaps, and pretended pleasure… (Brontë, 57). Повторення приголосної *«р»* створює ефект монотонності, що можна співвіднести з нездоровою зацикленістю героя твору на Кетрін. Переклад О. Андріяш звучить так: *… і, стоячи отам унизу, на подвір'ї, міркував ось як: тільки раз погляну тобі в лице – щоб побачити на ньому подив та вдавану радість…* (с. 61). У цих рядках теж спостерігаємо алітерацію, однак повторюються інші приголосні – *«п»* та *«д»*. Так перекладачка реалізує емотивну функцію мови, використовуючи той самий художній прийом, що й авторка твору.

За допомогою зміни графічних символів О. Андріяш намагається передати фонетичне звучання персонажа. Наприклад, Е. Бронте навмисне використала знак «-» в слові *«contrary»*, порушивши правила правопису, але досягнувши комунікативної мети – формування в читача повного розуміння того, як звучало це слово у вустах літературного героя. Перекладачка дотрималася того ж принципу, розділивши український еквівалент на ще більше складів: – *Про-ти-леж-ність! – мовив голос, чистий, мов срібний дзвіночок* (Андріяш, 192). У такий спосіб вона наголосила на тональності та протяжності, з яким вимовляв це слово літературний персонаж.

Заради дотримання пунктуаційних правил О. Андріяш змінює знак «–»у вихідній мові на три крапки. Варто зауважити, що ігнорування пунктуації призвело б до втрати відчуття перерваності й незакінченості думки:

I heard yesterday you had had some thoughts … (Brontë, 6). – *Учора чув, що ви роздумували…* (Андріяш, 1).

У наступному прикладі перекладачка опустила важливий, на наш погляд, спосіб акцентування уваги – капіталізацію. В оригіналі авторка вдається до цього прийому задля підкреслення презирства та неповаги, які характеризують ставлення героїні твору до хлопця:

Is HE to have any?' she asked, appealing to Heathcliff (Brontë, 11). – *А йому теж наливати? – звернулася вона до Гіткліфа* (Андріяш, 7).

Припускаємо, що за допомогою прислівника «теж», що виражає в цьому контексті негативне та іронічне ставлення, перекладачка компенсує відсутність капіталізації слова «he».

Висновки. Проведене дослідження дало змогу зробити такі висновки:

1) особливістю роботи перекладача є відображення в перекладі творів не лише семантики емотивів, а й манери, стилю автора оригіналу, його внутрішнього світу;

2) ідіостиль Е. Бронте відрізняється численним вживанням фонетико-графічних засобів вираження емотивності: алітерація, заміна графічних символів (використання знаку «-»), капіталізація;

3) в україномовному перекладі твору «Буремний перевал» О. Андріяш використовувала як ідентичні, так і відмінні від оригіналу засоби передачі емотивності. Подібно до Е. Бронте, О. Андріяш використовує алітерацію і знак «-». Водночас виявлені приклади заміни звертання в англійському варіанті на знак оклику в українському, капіталізації в англійському варіанті на семантичний еквівалент передачі емоцій в українському.

Уважаємо, що проблема перекладу емотивів потребує подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

Бронте Е. Буремний перевал / пер. О. Андріяш. URL: file:///C:/Users/Admin/AppData/Local/Temp/bronte-emili-buremnyy-pereval1311-1.pdf (last accessed: 04.10.2021).

Кузенко Г.М. Мовні засоби вираження емотивності. *Наукові записки НаУКМА. Серія «Філологічні науки»*. 2000. Т. 18. С. 76–83.

Телия В.Н. Механизмы языковой окраски языковых единиц. *Человеческий фактор в языке. Языковые механизмы экспрессивности*. Москва : Наука, 1991. С. 36–66.

Ткаченко А.О. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства : підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. 2-е вид., випр. і доповн. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2003. 448 с.

Филимонова О. Е. Эмоциология текста. Анализ репрезентации эмоций в научном тексте : учебное пособие. Санкт-Петербург : Престо, 2007. 225 с.

Шаховский В.И. Эмотивная лингвоэкология : комплексный подход к изучению языка, речевой деятельности и человека. *Вопросы психолингвистики*. Москва : ФГБУН Институт языкознания РАН, 2014. № 1 (19). С. 13–21.

Barrett L.F. Solving the emotion paradox: categorization and the experience of emotion. *Pers. Soc. Psychol. Rev*. 2006. № 10. P. 20–46.

Belmerabet, F. Thematic implications and representativeness in Wuthering Heights (1848): Dialect as a social reality. *International Journal of New Trends in Social Sciences*. 2021. № 5 (1). P. 16–27. URL: https://doi.org/10.18844/ijntss.v5i1.5499 (last accessed: 04.10.2021).

Brontë E. Wuthering Heights. URL: https://www.ucm.es/data/cont/docs/119-2014-04-09-Wuthering%20Heights.pdf (last accessed: 04.10.2021).

Caffi C. Toward a Pragmatics of Emotive Communication. *Journal of Pragmatics*. 1994. V. 22. P. 325–373.

Ebert L. Chapter 1 Ambiguities of Perception in Wuthering Heights. Ambiguity in Emily Brontë's Wuthering Heights. Leiden, Niederlande : Brill/Schöningh, 2020. URL: https://doi.org/10.30965/9783657704958_002 (last accessed: 04.10.2021).

Peter A. The Complexity of Characterization in Emily Bronte's Wuthering Heights: Focus on Heathcliff and Catherine Earnshaw. *Shanlax International Journal of English*. 2019. № 8 (1). P. 1–18. URL: https://doi.org/10.34293/english.v8i1.1331 (last accessed: 04.10.2021).

Shariff A.F., Tracy J.L. What are Emotion Expressions for? Curr. Dir. Psychol. Sci. 2019. № 20. P. 395–399.

Wierzbicka A. A conceptual basis for research into emotions and bilingualism. *Language and Cognition*. 2008. № 11 (2). P. 193–195.

REFERENCES

Bronte, E. *Buremnyi pereval [Wuthering Heights]. (O. Andriiash, Trans.).* From file:///C:/Users/Admin/AppData/Local/Temp/bronte-emili-buremnyy-pereval1311-1.pdf [in Ukrainian].

Kuzenko, H. M. (2000). Movni zasoby vyrazhennia emotyvnosti [Linguistic means of expressing emotionality]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Filolohichni nauky. – Scientific notes. Series " Philological sciences"* (Vol. 18), (pp. 76–83) [in Ukrainian].

Telyia, V. N. (1991). Mekhanyzmy yazykovoi okrasky yazykovykh edynyts [Mechanisms of linguistic colouring of linquistic units]. *Chelovecheskyi faktor v yazyke. Yazykovye mekhanyzmy ekspressyvnosty – The human factor in the language. Language mechanisms of expressiveness* (pp. 36–66). Moscow : Nauka. [in Russian].

Tkachenko, A. O. (2003). Mystetstvo slova : *Vstup do literaturoznavstva* [The art of the word : Introduction to literary criticism]. Kyiv : VPTs «Kyivskyi universytet» [in Ukrainian].

Fylymonova, O. E. (2007). *Emotsyolohyia teksta. Analyz reprezentatsyy emotsyi v nauchnom tekste [The emotionology of the text. Analysis of the emotions representation in a scientific text:]*. St. Petersburg : Presto [in Russian].

Shakhovskyi, V.Y. (2014). Emotyvnaia lynhvoekolohyia: kompleksnyi podkhod k yzuchenyiu yazyka, rechevoi deiatelnosty i cheloveka [Emotive linguoecology: a complex approach to the study of language, speech and human]. *Voprosy psykholynhvystyky. – Psycholinguistics issues*, *1(19),* 13–21 [in Russian].

Barrett, L. F. (2006). Solving the emotion paradox: categorization and the experience of emotion. *Pers. Soc. Psychol. Rev*. 10. 20–46 10.1207/s15327957pspr1001_2 [in English].

Belmerabet, F. (2021). Thematic implications and representativeness in Wuthering Heights (1848): Dialect as a social reality. *International Journal of New Trends in Social Sciences*, *5(1)*, 16–27. DOI: https://doi.org/10.18844/ijntss.v5i1.5499 [in English].

Brontë, E. *Wuthering Heights*. From: https://www.ucm.es/data/cont/docs/119-2014-04-09-Wuthering%20Heights.pdf. (last accessed: 04.10.2021) [in English].

Caffi, C. Toward a Pragmatics of Emotive Communication (1994). *Journal of Pragmatics*, *22,* 325–373 [in English].

Ebert, L. (2020). Chapter 1 Ambiguities of Perception in Wuthering Heights. *In Ambiguity in Emily Brontë's Wuthering Heights*. Leiden, Niederlande: Brill | Schöningh. DOI: https://doi.org/10.30965/9783657704958_002 [in English].

Peter, A. (2019). The Complexity of Characterization in Emily Bronte's Wuthering Heights: Focus on Heathcliff and Catherine Earnshaw. *Shanlax International Journal of English*, *8 (1),* 1–18. DOI: https://doi.org/10.34293/english.v8i1.1331 [in English].

Shariff, A. F., Tracy, J. L. (2011). What are Emotion Expressions for? *Curr. Dir. Psychol. Sci.* 20 395–399 10.1177/0963721411424739 [in English].

Wierzbicka, A. (2008). A conceptual basis for research into emotions and bilingualism. *Language and Cognition*, 11 (2), 193–195 [in English].